

Maxim
Biller
**Židovský
blues**
Autoportrét

Přeložila Jana Zoubková

pro Helgeho Malchowa

Copyright © Verlag Kiepenheuer & Witsch, Köln, 2009

Translation © Jana Zoubková, 2015

Czech edition © Labyrint, 2015

ISBN 978-80-87260-71-5

Druhá kniha, kterou jsem psal, se jmenovala Zobrazení a funkce židovství v raném díle Thomase Manna, byla to moje magisterská práce. Psal jsem ji rok – každé ráno jsem o půl osmé vstal, vypil čaj a snědl chleba s marmeládou, potom jsem jel metrem pětkou k univerzitě, ve Státní knihovně jsem si ze skřínky vyzvedl knihy a poznámky, našel si co nejklidnější místo v zadní části obrovské studovny, v jednu jsem šel na oběd do kantýny Umělecké akademie, ve čtyři na čaj a makový koláč do kafetérie, kolem šesté jsem s hlavou na stole pár minut spal, těsně před osmou jsem zamkl knihy a poznámky do skřínky a vrátil se zase metrem domů.

Jednou jsem usnul už odpoledne. Vzbudil mě mladý sedovlasý chlápek, kterého jsem v knihovně ještě nikdy neviděl. Stál za mnou a lomcoval mou židlí. Byl větší než já, mnohem větší, a já nemohl uvěřit tomu, co mi šeptal.

Okamžitě jsem mu to vrátil a zařval: „Na tebe tenkrát zapomněli, ty jsi podčlověk!“

„Cože?“

„Padej mi z očí, ty skopčácká špíno!“

„Tohle tady je...“

„Tohle tady není místo, kde bys měl ty co poroučet,“ přerušil jsem ho. „Vy jste prohráli válku! Tvoje zasraný Německo je okupovaný! A já patřím ke Spojencům!“

Měl velké silné ruce, zvedl je, ale ne proto, aby mě uhořel. Vypadalo to, jako by úpěnlivě prosil, potom je sevřel v pěst – a šel. Ulička mezi stoly byla dlouhá, pak násle-

dovaly skleněné dveře a za nimi na schodech se rozběhl. Jak věděl, že jsem Žid? Bylo mi to fuk. Stovky zlých očí vzhledly od knih a koukaly na mě. Ve studovně se smělo jen šeptat, na to jsem nepomyslel.

Takových jako on bylo víc. Jeden se choval jako Hitler, když ho člověk přitlačil ke zdi. Byl prťavý, neměl skoro žádná ramena, zato zsinalou pleť a takřka neviditelný chaplinovský knírek. Přicházel jako já každý den ráno kolem deváté a odcházel v osm večer a v kafetérii se se smíchem vyprávělo, že už léta píše práci zdůvodňující, proč jsou němečtí muži sexuálně výkonnější než židovští. Dělal si taky přestávku ve čtyři, na podnosu měl pokaždé dvě sklenice čaje, dvě vejce natvrdo a dvě housky. Bylo jasné, že je dost pomatený, zralý pro blázinec. Ale to mi bylo fuk. Když se mě jednou ve frontě dotkl podnosem, prudce jsem ho odstrčil. Podnos se převrátil, talíře a sklenice spadly s rachotem na zem a mně se rozbušilo srdce. Od té doby se na mě zdálky zuřivě díval a já dělal to samé.

Jiný týpek měl údajně na zádech otevřenou ránu a opisoval z Brockhausu všechny články, které se týkaly Židů, aby dokázal spiknutí světového Židovstva. To s tou otevřenou ránou asi byla pravda, protože si při chůze podpíral záda rukou a často bolestí stáhl obličej. Jednou mu z kalhot visela košile a byla zakrvácená. Takový člověk musí někoho nenávidět, říkal jsem si, tak proč ne nás. Občas jsem ho cestou domů vídal v metru. Seděl vždycky na konci posledního vagónu a koukal z okna, ačkoliv tam kromě nezřetelných odrazů cestujících nebylo nic vidět. Bylo mu k sedmdesáti nebo ještě víc a připomínal mi doktora Hinrichse, starého ředitele naší školy v Hamburku, který v roce 1937 vystoupil z NSDAP, a přesto mu všichni říkali nácek Hinrichs. Tenhle týpek vystupoval na stanici Maillingerstraße a belhal se napříč nástupištěm. Zatímco

se vlak rozjížděl, sledoval jsem, jak váhá, než nastoupí na eskalátor. Přemýšlel jsem, jestli o něm nemám napsat povídku, ale už na další stanici jsem ho pustil z hlavy.

„Vaše matka se taky narodila v Moskvě?“

„Ne, v Baku. To je v Ázerbájdžánu.“

„A otec je Čech z Moskvy?“

„Víte, to je složité.“

„Povídejte...“

„Teď?“

Profesor Delgarde pohlédl oknem na hodiny na kostele. „Proč ne?“ řekl, „látku jistě znáte. A všichni máme za sebou velice dlouhý den. Vy jste dnes už osmý.“ Usmál se jako zvíře, které už nemá hlad, a oba další profesori sedící vedle něj u dlouhého tmavého stolu se usmáli taky.

„Otec mého otce byl za první světové války rakouský voják, pocházel z Kobelecké Poljany.“

„Kobelecké...“

„... Poljany, ano. Ve slově Kobelecká se cé vyslovuje. Dostal se potom do ruského zajetí a tam poznal babičku. Vzali se, děda zůstal v Moskvě, a protože Podkarpatská Rus patřila od roku 1918 k nové Československé republice, dostal od Masaryka pas. Jeho čtyři synové ho pak měli taky.“

„Vy máte tři bratry?“

„Ne, já ne. Můj otec.“

„Ovšem.“

Všichni se zasmáli.

„A když za druhé světové války generál Svoboda – znáte generála Svobodu? – s československou brigádou osvobodil na straně Rusů Prahu, byli v ní i dva z bratrů. Zůstali v Praze a za nimi přišli i oba mladší bratři. Tak se můj

otec dostal poprvé na Západ. Praha byla tehdy ještě Západ, víte."

"A podruhé?"

"V roce 1970 – když jsme utekli do Německa."

"Ano," řekl profesor, „je to opravdu složité."

"Moje matka a můj otec se ale poznali..." Zarazil jsem se v půli věty a mlčel.

"Věděl jste," zeptal se profesor, „že měl Hermann Göring židovskou milenkou, které byl věrný až do konce?"

"Ne, to jsem nevěděl."

"Ani pro jednu stranu to tenkrát nebylo lehké, to mi věřte. Židé nám dnes chybějí stejně jako my jim." Znaveně položil na stůl dlouhé paže, jako by je už nemohl udržet, a pohlédl vpravo a vlevo. „Dám vám za jedna, jedna plus především za vaši magisterskou práci." Paže se zase jako samy od sebe zvedly. „Ačkoliv s vámi nesouhlasím."

"Opravdu ne?"

"Ne, absolutně ne."

Profesoru Delgardovi dodnes posílám každou svou novou knihu. Nikdy mi neodpoví, možná se mu nelíbí, co a jak píšu. Tenkrát mě nebrzdil, to stačí. Byl jsem jeden ze sto dvaceti nevědomých studentů, kterým ve velké posluchárně mnichovské univerzity vykládal historky o Thomasi Mannovi, jako by to byla pohádková postava, a pak nechal kolovat seznam témat, a když seznam došel ke mně, bylo už všechno zadané kromě tématu Thomas Mann a Židé. Tak jsem přečetl Buddenbrooky, Gladius Dei a Doktora Fausta – a byl jsem šokovaný stejně jako ono odpoledne v knihovně, když ten velký šedovlasý chlápek cloumal mou židli. Thomas Mann nenáviděl Židy! Řekl jsem to profesorovi Delgardovi a on odpověděl, že když si to myslím, tak ať to napíšu.

Nikdy jsem si to myslet nepřestal. Thomas Mann je novodobý Goethe a Němcům je jedno, že skoro všechny jeho knihy mají temná zadní vrátka, jimiž se vchází rovnou do perverzního světa fantazií rasových teoretiků 19. století. Židé u Thomase Manna jsou rychlí, servilní, bezskrupulózní a demokraté. Mají spláclé nosy a odulé rty, a když jsou jako Sieglinde a Sigmund v Krvi Wälsungů sourozenci, spí spolu. Potom se Sieglinde zděsí a zeptá se svého krásného bratra – v první verzi, kterou Thomas Mann později z obav ze židovského tchána a tchyně změnil –, co teď bude s jejím německým snoubencem, a Sigmund odpoví: „Co by s ním mělo být? Podvedli jsme toho góje!“ Ach tak. Jména mají jako od Richarda Wagnera, ale lstiví jsou jako krysy u Veita Harlana.

Thomas Mann je každým rokem proslulejší. Navzdory svému antisemitismu, nebo kvůli němu? Možná je to nový anti-Goethe. Každý den sedí od devíti do dvanácti nahoře ve své pracovně v PoschingerstraÙe a píše vÈty, které mají Židy bolet a Němce plnit hrdostí. VÈty píše nejdřív do povídek a románů, kde si je může každý přečíst, později, během své republikánské fáze, potají do deníků. Sedí tam a vztekle se kouše do rtů a dole si hraje jeho šest dětí, které jsou podle halachy Židé, protože jejich matka je Židovka a před svatbou se jmenovala Katia Pringsheimová. To ona a její dvojče, bratr Klaus, jsou Sieglinde a Siegmund.

Profesor Delgarde to všechno věděl a bylo mu to nepříjemné. Přesto mně vštípil, že každá myšlenka je dobrá, když ji člověk dokáže zdůvodnit. A na poslední stranu mé práce omluvně napsal, že je přece možné, že Thomas Mann svoje hlouposti později literárně napravil – ale neuvedl jediný příklad. Mě teď taky žádný nenapadá, ale to není můj problém. Můj problém je, že jsem se rozhodl stát se spisovatelem v zemi, kde literární hvězdou není Babel nebo Camus, ale autor Úvah nepochitického člověka, který měl až do smrti podezření, že moderna je židovský vynález.

Než jsem se stal spisovatelem, byl jsem novinářem. Jako novinář jsem býval často k Němcům nepřátelský, hlavně v devadesátých letech, když mluvili pořád jen o sobě. Otiskli mi všechno, co mě napadlo, neuvědomoval jsem si, že mě používají jako toho, co nenávidí Němce. Peníze byly dobré, a když se nějakému redaktorovi zdálo, že mám v textu pomlčku navíc, omluvil se mi, než ji škrtl. Volali mi a ptali se, jestli chci říct své názory v televizi. Vymyslel jsem dokonce vlastní teorii. Tvrdil jsem, že všechno, co je v Německu špatné, souvisí s tím, že jsou Němci necivilizovaní. A všechno nové nebo cizí je znejišťuje – cizinci, humor, demokracie, neznámí hosté na večírku. A právě proto mohl Hitler udělat kariéru – slíbil Němcům, že svět zbaví všeho, co neznají. To byla jeho světová válka.

Chtěl jsem být spisovatelem a psát povídky o Židech. Proč jsem pracoval jako novinář a prodával články o Němcích? První jsem napsal v létě roku 1983, dva dny poté, co mi profesor Delgarde řekl, že měl Göring židovskou milenku. Ani jsem neměl čas se po zkoušce vzpamatovat. Dvakrát jsem se vyspal a jednou jsem byl v hospodě U Schumannů, pak ráno zazvonil telefon. Někdo o mně někomu vyprávěl a dotyčný mi zavolaal a řekl, že se jmenuje Giovanni di Lorenzo a že to spěchá. Je novinář, Ital a studoval v Ainmillerstraře politologii. Píše knihu společně s jedním neonacistou, který už ale údajně neonacista není. Jednu kapitolu píše neonacista, jednu on.

„Většinu toho, co napíše on, nelze nechat bez komentáře," řekl Giovanni.

„Ovšem."

„Nebo se ti to zdá moc didaktický?"

„Já nevím. Neznám ty texty."

„Myslím, že v té části, kde popírá existenci Osvětimi, by mu měl někdo postižený odpovědět."

„Já v Osvětimi nebyl."

Giovanni se odmlčel. „Mimochodem taky říká, že chce zase vést normální život, žít vysloveně jako maloměšťák."

„Copak nacisti nejsou maloměšťáci?"

„On si to nemyslí. Zbožňuje Ulrike Meinhoferovou."

„Bude za to honorář?"

„Dvě stě marek."

„Super."

Tak jsem seděl v Neuhausenu ve svém jednopokojovém bytě, stará sousedka kašlala tak hlasitě, až jsem měl o ni strach, a venku byl krásný letní den. Rád bych šel do Anglické zahrady, kde jsme občas na velké louce pod antickým chrámkem hrávali fotbal. K Eisbachu jsme už nechodili, bývalo tam teď moc nahatých chlapů. Po fotbalu bychom zašli do Venezie a u sklenice mlíka za marku šedesát bychom celé hodiny seděli v hlučném provozu Leopoldstraße. Snažili bychom se seznámit s nějakou studentkou, která je ve městě nová, nebo bychom se bavili o tom, kde se dají v Mnichově levně koupit košile s perským vzorem a staré obleky s úzkými nohavicemi. Říkám my, ale vůbec už nevím, kdo tehdy patřil k mých schwabinským přátelům. Židi to nebyli, to si ještě pamatuju.

Vzal jsem kytaru a hrál gé, e-mol, cé, dé, pořád dokola. K tomu jsem zpíval *Why don't you stay* Jacksona Browna, jednoduchou euforickou písničku, kterou jsem se sám naučil, a pak jsem začal improvizovat, akordy byly stejné, ale

měnil jsem melodii a slova. Ted' jsem zpíval: „Proč jsem nezůstal v Dachau, vzduch tam byl čistý a šéf nebyl Žid.“ Křídlo z Chebu už jsem neměl, v malém bytě na něj nebylo místo. Dal jsem ho před stěhováním jednomu hudebníkovi, který si pro něj přijel s kamarády ze Sollnu. Měli dlouhé vlasy, vousy a svetry až ke kolenům. Takoví Němci by se neonacistovi Stefanovi z Giovanniho knihy určitě líbili ještě míň než Židi.

Sedl jsem si k psacímu stroji a začal. Tenhle psací stroj, malou elektrickou olivettku, mi daroval můj ateistický otec ke třináctým narozeninám, to byla moje bar micva. Stefane, psal jsem, jsi lhář. Stefane, s lidmi, jako jsi ty, nehodlám diskutovat! To myslíš vážně, že Osvětim je výmysl? Víš, že v Antverpách žilo před válkou osmnáct lidí s příjmením Biller, a všichni se v zimě roku 1943 rozplynuli v nic? A co moje rodina z Kyjeva, která dnes leží v písku Babího Jaru? Jejich kosti ještě existují. Mnoho Němců si myslí to, co ty, já vím. Myslíte si, že Židi jsou inteligentnější než vy, proto je nenávidíte. Být chytřejší než ty není nic těžkého. A je mi opravdu líto, že existuju. Důkaz toho, že holokaust je židovský výmysl?

Dvě stě marek. Z těch peněz můžu žít dva týdny. Proto jsem se pustil do tématu, které mi bylo lhostejné. Možná mi nebylo lhostejné, ale co k tomu říct nového? Přesto se mi to povedlo napsat. Byl jsem vzteklý, logický, urážlivý, dotčený. Radši jsem si měl jít zahrát fotbal.